

अधितिष्ठति अधिकत्वेन वर्तते तीक्ष्णांतनुं हि सामयं धर्मं सो नंत्यं स आनंत्यं मोक्षं यतः प्रजाभ्यः प्रजानामभयं ॥ २६ ॥ आनंत्यावाप्युपायभूतां त्रींश्चैवाग्नीन्य जेदिति पूर्वाध्याये सूत्रिता वैश्वानरविद्यामनुवर्तयति उत्तानइत्यादिना वानप्रस्थइव उत्ताने व्याप्ते आस्ये मुखे प्राणायस्याहेत्यादि मंत्रैः पंचषट्वा आहुतीर्न जुहोति किं ता हि प्राणानेव इन्द्रियमन आदीन् आत्मया जी आत्मनि जुहोति प्रविलापयतीत्युत्तरेण संबंधः तत्पकारमाह लोकस्येति लोकस्य चराचरस्य जंतोर्नाभिः जगतस्त्रैलोक्यात्मनो वैश्वानरस्य प्रतिष्ठास्थानं अधो निष्ठ्यावितस्यातेनाभ्यामुपरितिष्ठति ज्वालमालाकुलं भाति विश्वस्यायतनं महदिति श्रुतेः निष्ठ्याः लहदय कपाटात् विश्वस्य वैश्वानरस्य प्रकारांतरेणायतनांतरमाह तस्यांगमंगानीति तस्य लोकस्यांगमध्यादि चुबुकांतं अंगानि वैश्वानरावयवाः मूर्यानि मुपादिशानुवाचैषवाप्रतिष्ठा वैश्वानरइत्यादिना चुबुकमुपदिशानुवाचैषवै प्रतिष्ठा वैश्वानरइत्यनेन यथेन श्रुत्यादर्शिताः नाभ्यादिनिष्ठ्यते देशे वा चुबुकादि मूर्धा तद्देशे वा त्रैलोक्यात्मानं वैश्वानरमुपासीतेति पक्षद्वयमुपन्यस्तं एतच्च कृतां कृतवैकल्यिकं न तु समुच्चितं तात्पर्यमाह वैश्वानरः सर्वमिदमिति प्रपेदप्रतिपत्तव्यमित्यर्थः ॥ २७ ॥ यस्त्वेतमेवं प्रादेशमात्रमभिविमानमात्मानं वैश्वानरमुपास्ते स सर्वेषु लोकेषु सर्वेषु भूतेषु सर्वेष्वाल्मस्वन्नमत्तीत्यस्याः श्रुतेरर्थमाह प्रादेशेति लहदिनाभ्या

दानं हि भूताभयदक्षिणायाः सर्वाणि दानान्यधितिष्ठतीह ॥ तीक्ष्णांतनुं यः प्रथमं जहाति सो नंत्यमाप्नोत्यभयं प्रजाभ्यः ॥ २६ ॥ उत्तान आस्ये न ह विजुहोति लोको स्य नाभिर्जगतः प्रतिष्ठा ॥ तस्यांगमंगानि कृताकृतं च वैश्वानरः सर्वमिदं प्रपेद ॥ २७ ॥ प्रादेशमात्रे लहदिनिःस्तं यत्तस्मिन्प्राणानात्मया जी जुहोति ॥ तस्याग्नि होत्रं हुतमात्मसंस्थं सर्वेषु लोकेषु स देवेषु ॥ २८ ॥ देवं त्रिधा तु त्रिवृतं सुपर्णये विद्युरग्न्यां परमात्मतां च ॥ ते सर्वलोकेषु महीयमाना देवाः समर्त्याः सुरकृतं वदंति ॥ २९ ॥ वेदांश्च वेदं तु विधिं च कृत्स्नमर्थो निरुक्तं परमार्थतां च ॥ सर्वशरीरात्मनियः प्रवेदतस्यैव देवाः स्पृहयंति नित्यं ॥ ३० ॥

दित्दयपयंते देशे प्रादेशं समिते निःस्तमाभिर्भूतमिति श्रौतस्य प्रादेशमात्रपदस्यार्थः तस्मिंश्चिन्मात्रे प्राणोपलक्षितं कृत्स्नं प्रपंचं आत्मया जी योगी जुहोति प्रविलापयति यस्तस्याग्नि होत्रं प्राणाग्नि होत्रमात्मसंस्थं देह स्थितं तद्दयंगार्हपत्यइत्यादिना उक्तप्रकारं सर्वेषु लोकेषु हुतं भवति तस्य सर्वात्मकत्वात् तेन यदवदानं गृह्णीते नावदानेन सर्वं ब्रह्मांडं तृप्यतीत्यर्थः तद्यद्भक्तं प्रथममगच्छेदित्यादिना यथेन श्रुतौ चैतदुपपादितं ॥ २८ ॥ एवं प्रणवमात्रासु प्रथममकारार्थं वैश्वानरमुपासीनायेते देवं त्रिधा तु द्योतमानं सुक्ष्मतेजो बन्नात्मकं सूत्रात्माभनुकारार्थं विद्युः तथा त्रिवृतं त्रिभिर्गुणैर्दत्तं सुपर्णं ईश्वरं मायोपाधिमकारार्थं मय्यां सुक्ष्म तमां परमो निरुपाधिरात्मा प्रत्यक् स्वरूपं तद्वावं च विद्युः अतएव तेषां सुरकृतं देवाद्यो वदंति प्रशंसंति ब्रजंतीति पाठे सुरकृतं ब्रह्मानंदं यद्वैतसुकृतरसो वै स इति श्रुतेः ॥ २९ ॥ विद्याफलमाह वेदानिति वेद्यं वियदादि विधिकर्मकांडं निरुक्तं शब्दैकगम्यं परलोकादि परमार्थतां सत्यस्वभावतां चात्मनः एतत्सर्वशरीरात्मनि प्रत्ययूपे एवास्तीति यो वेदतस्य तेन मेव सर्वेश्वरं देवाः सेवितुं स्पृहयंति ॥ ३० ॥